

Лекція

Тема : Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

План:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIV Кримінального кодексу України.
2. Відповідальність за розголошення державної таємниці (ст. 328).
3. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України
4. Ухилення від призову за мобілізацією (ст. 336).

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень, передбачених розділом XIV ККУ

Відповідно до статті 17 Конституції України, "захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу".

Родовим об'єктом кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації загалом є сукупність суспільних відносин, які забезпечують обороноздатність, незалежність, територіальну цілісність та недоторканість України. Разом із тим кримінальні правопорушення, об'єднані вказаним родовим об'єктом, мають різні безпосередні об'єкти.

Кримінальні правопорушення, які містяться у розділі XIV КК України, можна поділити на чотири групи:

1. Кримінальні правопорушення, які посягають на відносини у сфері охорони державної таємниці або конфіденційної інформації (ст. 328-330 КК України). Безпосереднім об'єктом даних кримінальних правопорушень є суспільні відносини у сфері охорони державної таємниці або конфіденційної інформації у різних сферах діяльності держави, тобто відносини інформаційної безпеки.

2. Кримінальні правопорушення, які посягають на недоторканність державного кордону України, а також безпеку міжнародних польотів (ст. 332 і ст. 334 КК України). Безпосереднім об'єктом цих кримінальних правопорушень є суспільні відносини у сфері охорони суверенітету України, цілісності і недоторканості її кордонів.

3. Кримінальні правопорушення, які посягають на порядок здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю (ст. 333 ККУ України). Об'єктом даного злочину виступають відносини національної безпеки України, її міжнародного авторитету у сфері дотримання міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях.

4. Кримінальні правопорушення, які посягають на порядок комплектування збройних сил України, що підриває її обороноздатність (ст. 335— 337 КК України). Загальним безпосереднім об'єктом цих кримінальних правопорушень є відносини з комплектування Збройних Сил України, їхньої бойової підготовки. Загальною ознакою об'єктивної сторони кримінальних правопорушень є бездіяльність — ухилення від виконання обов'язку нести військову службу. Всі ці кримінальні правопорушення вважаються закінченими з моменту неявки у зазначене документом місце і час. Суб'єктивна сторона всіх кримінальних правопорушень цієї групи — прямий умисел.

2. Відповідальність за розголошення державної таємниці (ст. 328).

Об'єктом злочину є режим державної таємниці, тобто встановлений згідно з вимогами відповідних актів законодавства єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці що забезпечує безпеку держави

Предмет злочину - певним чином матеріалізовані відомості, що становлять державну таємницю.

З об'єктивної сторони злочин передбачає розголошення певних відомостей, яке полягає у діях (усна чи письмова розповідь стороннім особам, по радіо тощо про зміст таємних документів, про таємні вироби чи інші матеріали, аналогічні публікації у відкритій пресі, демонстрування таємних документів, виробів чи інших матеріалів на зібранні або по телебаченню та інше віддання гласності, обнародування певних відомостей), а в окремих випадках і в бездіяльності (якщо, скажімо, недбале зберігання відповідних документів, виробів чи інших матеріалів створило умови для ознайомлення з ними сторонніх осіб)

Диспозиція ст. 328 є бланкетною.

Злочин є закінченим з моменту, коли хоча б одна стороння особа була ознайомлена зі змістом документа, виробу чи іншого матеріалу, що становлять державну таємницю.

Суб'єктом злочину є особа, якій відомості, що становлять державну таємницю, були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Якщо зазначені відомості випадково стали відомі іншій особі (прибиральниця знайшла втрачений таємний документ, охоронець несподівано підслухав розмову тощо), вона не може нести відповідальність за їх розголошення.

Іноземець або особа без громадянства можуть бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 328, у випадку, коли відповідний доступ до державної таємниці їм було надано як виняток на підставі міжнародного договору України, або письмового розпорядження Президента України відповідно до законодавства України.

З суб'єктивної сторони злочин може бути вчинений як умисно (прямий і непрямий умисел), так і з необережності (злочинна самовпевненість і злочинна недбалість).

3. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332)

У КК України є лише кілька статей, якими пособницькі чи організаторські за своїм змістом дії визнаються спеціальними видами кримінальних правопорушень. Однією з таких специфічних статей є ст. 332.

Безпосереднім об'єктом є суспільні відносини у сфері охорони цілісності і недоторканості її кордонів.

З об'єктивної сторони передбачений нею злочин може виявитися у трьох формах:

1) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України - передбачає виявлення осіб, які бажають незаконно перетнути державний кордон України, підшукування провідників для переправлення їх через кордон, розробку планів такого перетинання, їх реалізацію;

2) керівництво незаконним переправленням осіб через державний кордон України – організатором і керівником переправлення осіб через державний кордон може бути одна і та сама особа. Якщо ж одна особа здійснювала організаторські дії, а інша — за погодженням з нею безпосередньо керувала їх виконанням, їхні дії підлягають кваліфікації за ч. 2 ст. 332 як вчинені за попередньою змовою групою осіб;

3) сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод - може полягати у наданні порад і вказівок щодо найбільш зручних маршрутів руху до державного кордону, місця і часу його незаконного перетинання, у наданні транспортних засобів, тимчасового сховища, засобів маскування і засобів приховування слідів злочину, у відволіканні уваги прикордонних нарядів тощо.

Переправлення через державний кордон України — це дії, спрямовані на переведення, перевезення тощо осіб через умовну лінію, яка визначає межі території України.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Суб'єкт злочину - загальний.

4. Ухилення від призову за мобілізацією (ст. 336).

Мобілізація - це комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штаб воєнного часу.

Об'єктом є відносини з комплектування Збройних Сил України

Об'єктивна сторона цього злочину може полягати не тільки у нез'явленні суб'єкта до призовної дільниці, а й безпосередньо до військової частини, військової установи, які зазначені у повістці або наказі військового комісара.

Суб'єктами злочину є громадяни України (у т.ч. й ті, які під час мобілізації перебувають за кордоном) чоловічої або жіночої статі - військовозобов'язані, що перебувають в запасі першої (військовозобов'язані, які перебували на військовій службі й отримали під час її проходження військово-облікову спеціальність) або Другої (військовозобов'язані, які не отримали військово-облікової спеціальності, які проходили військову службу в інженерно-технічних частинах, які взагалі не призивалися на військову службу, а також військовозобов'язані-жінки) категорій.

Щодо вікової ознаки суб'єкта цього злочину, то ним можуть бути особи віком від 18 років до граничного віку перебування в запасі першого або другого розряду (для солдат, матросів, сержантів і старшин - це, відповідно, 35 і 40 років, прапорщиків і мічманів - 35 і 50, молодших офіцерів - 45 і 50, старших офіцерів, крім полковників (капітанів 1 рангу) - 50 і 55, полковників (капітанів 1 рангу) - 55 і 60, вищих офіцерів - 60 і 65 років, для жінок - прапорщиків, мічманів і осіб офіцерського складу - 50, інших військовозобов'язаних-жінок - 45 років), а щодо статевої - то військовозобов'язаними можуть бути лише ті із жінок, які: а) звільнені з військової служби за контрактом у запас; б) мають за спеціальністю медичну підготовку або підготовку, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, придатні до військової служби за станом здоров'я і віком.

Крім того, у воєнний час за рішенням Президента України можуть бути призвані на військову службу жінки, які не мають дітей або мають дітей старше 8 років та які у віці від 18 до 40 років пройшли загальне військове навчання.

Не підлягають призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язані:

а) заброньовані на період мобілізації та на воєнний час за органами державної влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також за підприємствами, установами й організаціями в порядку, встановленому КМ;

б) визнані тимчасово нездатними до військової служби за станом здоров'я - на термін до шести місяців;

в) чоловіки, на утриманні яких перебуває більше чотирьох дітей віком до 16 років;

г) жінки, на утриманні яких перебувають діти віком до 16 років (проте, вони можуть бути призваними тільки за місцем проживання у разі їх згоди);

д) які зайняті постійним доглядом за особами, що його потребують, відповідно до законодавства України;

е) які є народними депутатами, депутатами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.